

DORIVOR ACHCHIQ SHUVOQ O'SIMLIGINING SHIFOBAXSHLIK XUSUSIYATLARI VA UN DAN OQILONA FOYDALANISH

Saminov Avazbek Alimardon o'g'li

Farg'ona davlat universiteti zootexniya va agronomiya kafedrası o'qituvchisi

Yusupova Bibixonim Rustambek qizi

Farg'ona davlat universiteti talabasi

Qoraboyeva Sofiya Avazbek qizi

Farg'ona davlat universiteti talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7222069>

Annotatsiya. Maqolada achchiq shuvoq o'simligining o'ziga hosligi va o'simlik kimyoviy tarkibi boyligi, shifobaxshligi, oziq-ovqat, kosmetologiya, xalq tabobati va rasmiy tibbiyotda foydalanish yo'llari keltirilgan.

Kalit so'zlar: achchiq shuvoq, xom ashyo, quritish, dorivor, hid, ta'm, retsept, damlama.

ЛЕКАРСТВЕННЫЕ СВОЙСТВА ЛЕКАРСТВЕННОГО РАСТЕНИЯ ГОРЬКИЕ ГОРЬКИ И ЕГО РАЗУМНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ

Аннотация. в статье рассказывается об уникальности растения полыни горькой и богатстве ее химического состава, лечебных свойствах, способах использования в пищу, косметологии, народной медицине и официальной медицине.

Ключевые слова: горькая полынь, сырье, сушка, лекарственный, запах, вкус, рецептура, настойка.

THE MEDICINAL PROPERTIES OF THE MEDICINAL BITTER WORMS PLANT AND ITS WISE USE

Abstract. the article describes the uniqueness of the bitter wormwood plant and the richness of its chemical composition, medicinal properties, ways of using it in food, cosmetology, folk medicine and official medicine.

Key words: bitter wormwood, raw material, drying, medicinal, smell, taste, recipe, tincture.

KIRISH

Hozirgi kunda dunyo miqyosida dorivor o'simliklar xom ashyosidan olinadigan tabiiy dori darmonlarga bo'lgan talab ortmoqda. Shunday ekan, insonlar manfaatlarini ko'zlab, har bir giyoh xususiyatlarini o'rganib, ularning plantatsiyalarini yaratish hamda ko'paytirish ulardan yuqori sifatli dorivor o'simlik xom-ashyo zaxirasini tashkil etish zarur.

Dorivor achchiq shuvoq o'simligi ko'p yillik kumush rang va xarakterli xushbo'y hidi bilan ajralib turadi. Tur o'z nomini bir sababga ko'ra oldi - achchiqligi nuqtai nazaridan shuvoq ko'plab o'simliklarga zid keladi. U 1,5 (ba'zan 2) m balandlikdagi o't shaklida hamda yarim buta shaklida ham o'sishi mumkin. Tarmoqlangan ildizlardan zaif qovurg'alarga ega tekis poyalar chiqadi. Tuproq darajasida mevasiz qisqa kurtaklar ko'rinadi (poyaning o'zi tepada shoxlangan bo'ladi). Uzun band bilan pastki barglar, go'yo 2-3 marta kesilgan, o'rtalari allaqachon kalta bandi, eng yuqori barglari esa deyarli ekilgan va qat'iy tukli bo'ladi. Barglari cho'zinchoq va bir oz uchli. Iyun-iyul oylarida gullash vaqti boshlanadi, bu issiq hududlarda avgust oyining birinchi o'n kunligining oxirigacha davom etadi. Gullash o'qini hosil qiluvchi kichik bir tomonlama sariq naychasimon gullar tutashadi. Avgustdan sentyabr oyining oxirigacha meva berish kuzatiladi, tepada mikro-maydonga ega mayda (1 mm) jigarrang cho'zinchoq urug'lar ko'rinadi.

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODOLOGIYASI

Dorivor xom ashyoni yig'ish - Qaysi shuvoqdan xalos bo'lishga yordam berishini aniqlagandan so'ng, ko'pchilik darhol yig'ishni boshlash g'oyasini ishga soladi. Lekin hamma narsaning o'z vaqti bor. O't eng yaxshi gullash davrida, iyul oyining oxiri - avgust oyining boshlarida olinadi. Bu davr faqat bir necha hafta davom etadi, shuning uchun uni kechiktirmagan holda yig'ib olish kerak. Bunga qo'shimcha ravishda, agar siz kechiksangiz, quritish paytida ish qismi qorayib ketganini va savat shunchaki to'kilganini ko'rish mumkin (1- rasm).

1- rasm. Achchiq shuvoq

Agar yig'ish suv ombori yaqinida amalga oshirilsa, undagi tozalikka e'tibor berish lozim: u qirg'oq tuproqlarida o'sadigan o'simlik xisoblanadi va shuvoq uning tarkibiga juda yaqin. Daryo zavod drenajlar bo'yidan bu o't va barglarni uzoqroqda yig'ish maqsadga muvofiqdir. Yig'ish jarayonining o'zi oddiy ko'rinadi: poyaning yuqori qismidan 20-25 sm pastdan o'tkir pichoq bilan kesiladi. Shu bilan birga, poyaning yirik qismlarini olish shart emas; keyin esa xom ashyo quritiladi.

Quritishda eng oson yo'li - o'tni soyabon ostida yoki chodirda 5 sm gacha bo'lgan qatlamda yotqizish; quyoshli havoda hosil bir hafta ichida to'liq quriydi (bu vaqt ichida poyalarni har 1-2 kunda bir marta aylantirish kerak bo'ladi); dastani egib, xom ashyoni tayyorligini bilish mumkin - u darhol sinishi kerak; hammasi shu - blankani sumkalar yoki qog'oz qoplarga o'rash va o'tni saqlanadigan salqin soyali joyga qo'yish bilan xom ashyoni 2 yilgacha saqlash mumkin bo'ladi.

Kimyoviy tarkibi - Agar biz boshlang'ich nuqta (namuna) sifatida 100 g og'irlikdagi yangi uzilgan o'simlik qismini olsak, unda atigi 25 kkal borligi ma'lum bo'ladi. "Oqsillar-yog'lar-uglevodlar" triadasi juda oz miqdorda bo'ladi: birinchisi taxminan 1,5 g, uglevodlar -5 dan oshmaydi va umuman yog'lar yo'q. O't tarkibida eng qimmatli bo'lib, ularning ulushi o'simlik vaznining 2% gacha bo'lishi mumkin. Unda juda ko'p foydali birikmalar mavjud: B6 (piridoksin), C (askorbin komponent) va K vitaminlari; flavonoidlar va fitonsidlar; molik, suksinik va boshqa organik kislotalar; karotin; alkaloidlar va laktonlar; taninlar. Minerallar bilan ham to'liq tartib. Makronutrientlar va - 100 g, ularning o'rtacha miqdori 35 va 10 mg ga yetadi. Bir oz kamroq oltingugurt - 6 mg. Ularning mavjudligi ta'siri bir qator elementlari bilan to'ldiriladi: (0,6 mg); mis (0,48 mg); (0,2 mg); (0,14 mg); molibden (2 mkg), (0,34 mkg) va alyuminiydan (0,07 mkg) kichikroq kattalik tartibi. Bunday boy tarkib go'zal ko'rinadigan bu o'tga keng dorivorli xususiyatlarni beradi.

Dorivor xususiyatlari - To'g'ri ishlov berish va ishlatish bilan achchiq shuvoq quyidagilarga qodir: Dorixonada eng yaxshi moy sotib olish - ishlab chiqaruvchining texnologiyasiga bardoshlidir (bu har doim ham uyda ishlamaydi). Ammo moydan foydalanishga juda

ehtiyotkorlik bilan yondashish kerak. chunki, uning tarkibida tuyon toksik fermenti mavjud bo'lib, agar doza noto'g'ri hisoblansa, foydadan ko'ra ko'proq zarar keltirishi mumkin (garchi tasdiqlangan doza uni ko'rinmas qilsa ham).

Xalq tabobatida - O't yengil gipnoz, yallig'lanishga qarshi, og'riq qoldiruvchi, xoleretik va antelmintik agent sifatida ishlatiladi. Ko'p odamlar uni tez-tez soqchilikni bartaraf etish uchun ishlatishadi. Turli xil formulalarning infuziyalari va damlamalari oshqozon-ichak va urogenital tizim kasalliklarini, shuningdek, boshqa ko'plab kasalliklarni davolashda qo'llaniladi. Xuddi shu kompozitsiyalar normal holatga qaytadi va O'simlik har doim prostatit yoki erkak bepustlik alomatlarini yengillashtirish uchun ishlatiladi. Shuvoqli ba'zi o'simlik kompozitsiyalari, aksincha, ortib borayotgan istaklarni tinchlantirish uchun mo'ljallangan. Tashqi vosita sifatida u chayish, ko'karishlar uchun, shuningdek yaralarni tezroq davolash uchun olinadi (ko'pincha yangi yoki oddiygina maydalangan o'tga botirilgan paxta bilan qo'llaniladi). Kuchli spirtli damlamasi (70%) universal vosita hisoblanadi. Kuchli kompozitsiyani hisobga olgan holda, bunday dori (va boshqa barcha) dan foydalanish shifokor bilan kelishilgan bo'lishi kerak.

Kosmetologiyada - Umumiy ma'noda, odamlar o'zlari yig'ib olgan achchiq shuvoqni nima ichishlarini bilib olsak, uning kosmetik xususiyatlarini unutmasligimiz kerak. Bu sohada ko'plab afzalliklar mavjud. O't teriga ikki tomonlama ta'sir ko'rsatadi, bir vaqtning o'zida dermisning yuqori qatlami bilan ishlaydi va unga kirib boradi. Bu quyidagi harakatlarda namoyon bo'ladi: ular flavonoidlar tufayli yo'qoladi; fitontsidlar muammoli joylarga yumshoq ta'sir qiladi, yallig'lanishni engillashtiradi va olib tashlaydi; "Askorbin kislotasi" yaralar va yallig'lanishlarni davolashda ishlatiladi, uni yumshoq va elastik qiladi; dermatit va boshqa kasalliklarning oldini oladi. Dermatologlar yog'ni gipertenziya bilan og'riqlar uchun profilaktika chorasi sifatida ishlatishni tavsiya qiladilar. Bundan tashqari, yog'li yoki zararga sezgir bo'lgan odamlarga yordam beradi.

Oziq-ovqatda - O'simlikning achchiq hidi va o'ziga xos ta'mi shuvoqning ziravor sifatida ishlatilishiga olib keldi. Bunday qo'shimcha go'shtni va oddiygina yog'li idishlarni mukammal ravishda to'ldiradi. Shuningdek, u absintening tarkibiy qismlari orasida ekstrakt shaklida mavjud (va tort vermutlarini ishlab chiqarishda mutlaqo almashtirib bo'lmaydi). Bundan tashqari, uy sharoitida damlamalarini tayyorlash uchun keng qo'llaniladi.

MUHOKAMA

Yuqoridagi retseptlarning har biri nafaqat aniqlikni, balki shifokor bilan majburiy maslahatlashuvni ham talab qiladi. Bu nafaqat shuvoqning kuchli ta'siri, balki uning zaharli o'simliklar soniga tegishliligi bilan ham bog'liq. To'g'ridan-to'g'ri kontrendikatsiyalar mavjud bo'lgan hollarda ushbu o'tning har qanday qismidan foydalanish qat'iyan man etiladi: ko'plab allergik yoki tarkibiy qismlarga nisbatan muhosasizlik; kamqonlik (anemiya); buyrak kasalligi va; gipersekretsiya fonida oshqozon yarasi; kislotalilikning pasayishi bilan gastrit; surunkali kasalliklar; tirotoksikoz; har qanday shaklda diabetes mellitus; homiladorlikda ham achchiq shuvoqdan foydalanish to'g'ri emas. Sog'lom odamlar ham buni jiddiy qabul qilishlari kerak: dozani hisoblamasdan, siz o'zingizni uzoq davom etadigan konvulsiyalar va hatto gallyutsinatsiyalarga olib kelishi mumkin. Maxsus uzilishlarsiz muntazam ravishda iste'mol qilish bilan, shuvoq, hatto qaynatilgan shaklda ham, oshqozon shilliq qavatini quritadi, shuning uchun beparvolik bilan shug'ullanmaslik kerak. o'simlikni qabul qilishda ehtiyotkorlik bilan yondashish kerak.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, Bugungi kunga kelib tabiiy xom ashyoga bo'lgan talab kun sayin ortib bormoqda, shu jumladan dorivor achchiq shuvoq o'simligiga ham ehtiyoj yetarlicha ekanligini ko'rish mumkin. O'simlik o'ziga xos xarakterli xushbo'y hid va ta'mga ega ekanligi sababli oziq-ovqat (ziravor), kosmetologiya, xalq tabobati va rasmiy tibbiyotda foydalanib kelinmoqda.

REFERENCES

1. Ataboyeva X.N., Xudayqulov J.B., O'simlikshunoslik. Toshkent 2018.
2. O'.Ahmedov, A.Ergashev, A.Abzalov, M.Yulchiyeva, D.Mustafakulov. Dorivor o'simliklar yetishtirish texnologiyasi va ekologiya «tafakkur-bo'stoni» nashriyoti Toshkent – 2018
3. Xolmatov H.X, Ahmedov O'.A. Farmakognoziya. Toshkent 1995
4. Alimova R.A., Sagdiev M.T. O'simliklar fiziologiyasi va biokimyosi. Qo'llanma. Toshkent. 2013.
5. Saminovich M. B., Gulomatovna X. N., O'G'Li S. A. A. Petrushka o'simligini yetishtirish va undan oqilona foydalanish //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. D3. – C. 259-262.
6. O'G'Li S. A. A., Qizi I. D. E., Qizi K. I. T. Dorivor momordika yetishtirish va o'simlikning o'ziga xos xususiyatlari //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. D4. – C. 14-18.
7. Saminov A., Ne'Matova D., Aliyeva M. Dorivor rozmarin o'simligini ko'paytirish va undan sohalarda samarali foydalanish //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. D6. – C. 79-82.
8. Абдурахимова М. А. Dorivor o'simliklarning o'sishi va rivojlanishi va dorivor xususiyatlaridan foydalanish //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. D3. – C. 35-42.
9. Saminov A., Ismoiljonova D., Rahmataliyeva M. Dorivor sut qushqo'nmas osimligining foydali xususiyatlari va undan oqilona foyalanish //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. D4. – C. 155-159.
10. O'G'Li S. A. A., Qizi N. D. K. Zanjabil o'simligini ochiq maydonlarda yetishtirish texnologiyasi //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. D3. – C. 26-30.
11. Saminov A., Ne'Matova D., Aliyeva M. Tirmoqgul o'simligining dorivorlik xususiyatlari va dori tayyorlash usullari //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. D6. – C. 75-78.
12. Yusupova Z., Saminov A., Sayramov F. Salvia-l marmarak turkumi vakillarining o'zbekistonda tarqalishi, hayotiy shakllari va ishlatilishi //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. D6. – C. 13-19.
13. Saminov A., Sodiqova M., Rahmataliyeva M. Dorivor topinambur o'simligini yetishtirish va uning o'ziga xos xususiyatlari //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. D6. – C. 116-119.
14. Saminov A., Komilov H., Nasriddinova D. Na'matak (rosa) ning siz va biz bilmagan dorivorlik xususiyatlari //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. D6. – C. 7-12.
15. Turdaliev A., Yuldashev G., Askarov K. and Abakumov E. (2021) Chemical and Biogeochemical Features of Desert Soils of the Central Fergana. Agriculture

- (Pol'nohospodárstvo), Vol.67 (Issue 1), pp. 16-28. <https://doi.org/10.2478/agri-2021-0002>.
16. Mukhtarovna N. R., Alimardonugli S. A., Botiraliyevich U. N. Features of treatment of winter wheat seeds by different processors //International Engineering Journal For Research & Development. – 2021. – Т. 6. – С. 3-3.
 17. Хайдаров М. М., Турдалиев А. Т. Саминов ААУ Энергетические особенности аминокислот в светлых сероземах //Тенденции развития науки и образования. – 2021. – №. 80-3. – С. 45-47.
 18. O'G'Li S. A. A., Qizi A. A. D. O. K., Qizi N. B. H. Dollar daraxtining yetishtirish TEXNOLOGIYASI //Science and innovation. – 2022. – Т. 1. – №. D3. – С. 297-300.
 19. Anvarjonovich D.Q., Saminov A.A., Xusanboyev G'.A., The importance of fungicides and stimulants in preparing seed grains First page : (415) Last page : (419) Article DOI : 10.5958/2278-4853.2021.00272.X
 20. Turdaliev A. T. et al. Influence of irrigation with salty water on the composition of absorbed bases of hydromorphic structure of soil //IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing, 2022. – Т. 1068. – №. 1. – С. 012047.